

Totaalihistoriallinen näkökulma mielisairaalaan

Tuovinen, Sirkka Liisa.
Inhimillinen Nikkilä. Helsingin suuri mielisairaala Sipoossa 1914–1999. Helsingin kaupungin terveyskeskus. Helsinki 2009, 352 s.
ISBN: 978-952-223-115-4

Kokonaisvaltaisen sairaalahistorian on pidettävä sisällään ainakin potilaiden, koko henkilökunnan, hoitokeinojen, rakennuksien ja fyysisen sekä sosiaalisen ympäristön kuvaukset ja kytkennät yleiseen aate-, sosiaali- ja taloushistoriaan. Sirkka Liisa Tuovinen Nikkilän sairaalan historia vastaa hyvin totaalihistoriallista lähestymistapaa, jonka Matti Peltonen on määritellyt: ”Kun historiallista ilmiötä tarkastellaan jonkin periaatteen mukaisesti tyhjentävästi, toisin sanoen ottaen huomioon ilmiön kaikki aspektit, voidaan puhua totaalihistoriallisesta näkökulmasta” (Peltonen 2003: 13).

Nikkilän mielisairaalan historia on tekijänsä 18. tietokirja. Tuovisen kokemus, monipuolinen osaaminen ja taidot kirjoittajana näkyvät hyvässä lopputuloksessa. Kuten hän epilogissa toteaa, on näin laajan ja kattavan teoksen tekeminen aikaa vievä ja monia vaiheita sisältävä prosessi. Kirja on sairaalayhteisön totaalihistoria, josta kirjoittaja on kuitenkin joutunut jättämään osia pois, jotta kirja pysyi kustantajan kanssa sovituissa sivumäärässä. Näiden poisjääneiden osien soisi ilmentävän jollain muulla foorumilla.

Kirjan ensimmäiset luvut esittelevät Nikkilän historiaa kronologisesti. Niiden jälkeen kirjassa siirrytään käsittelemään sairaalayhteisön eri osa-alueita, mitään unohtamatta. Tuovinen käsittelee yhtä luontevasti sairaalan arkkitehtuuria ja rakentamisen vaiheita ja toteutettuja teknisiä ratkaisuja kuin käytettyjä hoitomenetelmiä. Kirjassa saavat

tilaa niin keittiön ja muun huolto-puolen vaiheet kuin lääkärit ja hoitotyö. Potilaiden näkökulma on esillä jatkuvasti kirjan sivuilla. Heidän karuja kohtaloitaan valotetaan monin tavoin. Kirjassa on runsaasti Nikkilässä hoidettavana olleen Uuno Kailaan runoja, mutta myös L. Onerva huomioidaan. Monen tuntemattomaksi jääneen potilaan kirjallisia ja muita töitä löytyy teoksesta viljalti. Sairaalayhteisön kytkytyminen sipolaisten elämään on myös hyvin esillä. Kirjan lopussa on laaja taulukko-osa ja perusteellinen aikajanana toteutettu yhteenveito Nikkilän sairaalan keskeisistä vaiheista.

Tuovinen esittää kirjassaan hyvin Nikkilän vaiheet II maailmansodan pyörteissä, mutta hän huomioi myös I maailmansodan ja sisällissodan ajan. Kirjan totaalihistoriallisen näkökulman puutteellisin osa on Nikkilän historian kytkeminen tiiviimmin Suomen muuhun aate-, sosiaali- ja taloushistoriaan ja psykiatrian historiaan.

1900-luvun loppupuolella mielisairaalat on useita eri syistä nähty varsin kielteisessä valossa (ks. esim. Shorter 2005, 320–330). Tuovinen avaa toisenlaisen näkökulman. Hänen Nikkilänsä on dynaaminen muun maailman mukana elävä luova yhteisö. Nikkilässä kokeiltiin innostuneesti uusia hoitomuotoja heti, kun niistä saatiin tietoa. Siellä avattiin uusia uria psykoottisten potilaiden psykoterapiassa. Potilasryhmien ulkomaanmatkoja ryhdyttiin toteuttamaan vuodesta 1967 lähtien huolimatta Helsingin kaupungin huoltolautakunnan kielteisestä kannasta.

Mielisairaanhoido alkoi Sipoossa perhehoitona, joka jatkuu suuren sairaalan katoamisen jälkeenkin. Ensimmäiset potilaat sijoitettiin perheisiin jo vuonna 1901 ja vuonna 2001 perhehoidossa oli potilaita 132. Kirjan alussa Tuovinen kuvaa sairaalan suunnittelun ja rakentamisen Sipooseen. Kirjan päättää kuvaus siitä, miten entisen sairaalan muodostama pikkukaupunki muuttuu tavalliseksi asuinalueeksi. Nikkilän tilanne ei ollut ainutlaatuinen, 1900-luvun lopulla moni suuri mie-

lisaaraala Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa kiihtui ja katosi ja potilaat palautettiin enemmän tai vähemmän onnistuneesti yhteisöihinsä (Hardy ja Tansey 2006, 442).

Tuovinen on haastatellut kirjaansa varten 237 henkilöä. Nämä haastattelut muodostavat arkistoissa olevien dokumenttien ja muiden kirjallisten lähteiden ohella merkittävän lähdeaineiston. Kirjassa on myös loistava ja taitollisesti onnistuneesti toteutettu kuvitus, jonka kerääminen arkistoista, museoista ja kotialbumeista on ollut mittava työ. Monet sadoista kuvista julkaisutaan nyt ensimmäistä kertaa.

Kirja on luonteeltaan kuvaileva. Se kertoo yksityiskohtaisesti sen, mitä Nikkilän sairaalassa tapahtui lähes sadan vuoden aikana. Tämän ansiosta kirja on erittäin arvokas myös siksi, että se murtaa syvälle piintyneitä ennakkoluuloja mielisairaaloista vain laitostavina ja niihin joutuneita ihmisiä vahingoittavina paikkoina. On vaikea kuvitella, että tulevaisuudessa voitaisiin tarkastella Suomen mielisairaanhoidon historiaa viittaamatta Inhimillinen Nikkilä -kirjaan.

KIRJALLISUUS

Hardy A, Tansey EM. Medical enterprise and global response, 1945–2000. Teoksessa Bynum WF, Hardy A, Jacyna S, Lawrence C, Tansey EM. (toim.) *The Western Medical Tradition 1800 to 2000.* Cambridge University Press, Cambridge 2006:405–533.

Peltonen M. Marc Bloch, tyypillinen poikkeus. Teoksessa Bloch M. *Historian puolustus.* Artemisia edizioni, Helsinki 2003: 9–24.

Shorter E. *Psykiatrian historia.* Suomenennos Eila Salomaa. Alkuperäinen teos *A History of Psychiatry; From the Era of the Asylum to the Age of Prozac.* Mielen terveyden keskusliitto, Helsinki 2005.

HEIKKI S. VUORINEN

LKT, dos.

Hjelt-Insituutti

Kansanterveyslaitoksen osasto